

NIKU ÅRSRAPPORT 2004

VI HOLDER KULTURARVEN LEVENDE

NIKU årsrapport 2004

ISBN: 82-8101-027-4

Stiftelsen Norsk institutt for kulturminneforskning

Postadresse: Boks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Tlf. 23 35 50 00 – Faks: 23 35 50 01

E-post: niku@niku.no

Internett: www.niku.no

Redaktør: Grete Gundhus

Design og layout: Elisabeth Mølbach

Bilder i Årsrapporten viser utsnitt av NIKUs virksomhet i de nye lokalene i Storgata 2, Oslo.

Foto: Arve Kjersheim.

Forsidebildene:

Til v. Konservering av kirkekunst. Foto: Arve Kjersheim. Midten: Nordeuropeisk 1700-talls fajanse og steingods

fra utgravningene i Trondheim 2004. Foto: B. Sampson. Til h. Osteoarkeolog og systemutvikler i samarbeid.

Foto A. Kjersheim.

Innhold

Direktøren har ordet: NIKU 2004	3
Dette er NIKU	5
Noen høydepunkter i året som gikk:	
Tre i Tiden	6
Edvard Munch + GIS = Sant?	7
Fortidens minner i dagens landskap	8
Midtbyen i Trondheim på 1600-tallet	9
NIKU som aktør i Bangladesh	10
Urbanisering og kulturminnevern	11
Publikasjoner og annen formidling	12

Direktøren har ordet

NIKU 2004

Høsten 2004 flyttet NIKUs hovedkontor inn i nye lokaler i Storgata 2. Her er ikke bare husleien lavere, men det er også mer lys, liv og luft enn der vi kom fra. Egentlig var det ikke planlagt at vi skulle flytte fra de gamle lokalene i Dronningens gate, men økonomien avgjorde saken. Flytting kan være en belastende opplevelse for de fleste. Men den gir samtidig mulighet for opprydding, oppgjøring av status og en ny begynnelse. NIKUs ansatte i Oslo har gjort en flott jobb gjennom hele denne prosessen og sammen høster vi nå fruktene i langt bedre daglige omgivelser, hvor vi nyter å ta imot våre mange gjester.

Faglig sett har NIKU hatt et år med gode og utfordrende prosjekter. Det er ikke mulig å ta med alle, og det kan være vanskelig å fremheve noen på bekostning av andre, men gjennomgangen i det følgende og i de etterfølgende korte artiklene kan bidra til å formidle et inntrykk av bredden i NIKUs virksomhet.

Kulturminner tilhører ikke fortiden, men nåtiden og fremtiden. Derfor er den viktigste kunnskapen for kulturminnebevaring ikke bare knyttet til hvordan kulturminnene ble til og hva de består av, men dreier seg i like stor grad om forståelsen av hvordan vi på beste måte kan styre de endringsprosessene som påvirker kulturminnene og tilpasse dem i forhold til kulturminneverdiene.

Man må vel kunne si at forvaltningen av og kunnskapen om kulturminner og kulturmiljøer må klare å bygge bro mellom kulturminnet som et kulturhistorisk objekt og kulturminnet som et objekt underlagt skiftende tiders forandringspress. NIKUs virksomhet er formet omkring denne brobyggingen, som skal gjøre det mulig både å forstå og verdisette kulturminnene samt å bidra til gode

og relevante beslutninger om hvordan vi prioriterer og forvalter dem best mulig i forhold til den stadige strøm av forandringer.

Eksempel på slike forandringer er særlig de store infrastrukturprosjektene som på kort tid kan bryte gammel landskaps- og bosettingskontinuitet. NIKU utfører miljøkonsekvensutredninger for å bidra til å forhindre utilsiktet tap av slike verdier i våre omgivelser. I 2004 avsluttet vi bl.a. den såkalte "Tønsbergpakken" (helhetlig transportløsning for Tønsberg og omegn) med en utredning som skal gi grunnlag for den videre beslutningsprosess. Tap av kulturminner skjer ikke bare ved omfattende, offentlige tiltak. De skjer like gjerne og vel så ofte i den daglige bruk av landskapet, der mange små tiltak kan få en akkumulereende og dramatisk effekt for kulturminnene. NIKU gjennomfører fortløpende overvåking av automatisk fredete kulturminner i kommunene i forhold til bevaringseffekten av lovens fredningsbestemmelser.

Når det gjelder arbeidet med vår nye nabo, Oslo domkirke, er vi dypt inne i den komplekse problemstillingen med å bevare et veldefinert, men sammensatt kulturminne, som er i kontinuerlig bruk. Også her dreier det seg om å veie bevaringsverdier mot mulige tekniske løsninger. NIKUs rolle er ikke å beslutte, men å formidle den best mulige kunnskapsbaserte rådgiving til de som sitter med beslutningsansvaret.

Noen ganger er det besluttet at kulturminner må vike plassen for nye tiltak. Dette er situasjonen ved en arkeologisk utgravning. Men aldri så galt at det ikke er godt for noe; med to store utgravninger i Trondheim i 2004 har vi fått ny kunnskap om byens historie. Den ene

utgravningen er omtalt i egen artikkel under, den andre ved Nidarosdomen, har gitt oss viktig medisinsk- og sosialhistorisk materiale fra 17- og 1800-tallets begravelser. Ikke mindre viktig er bygningsspor fra 1000-tallet, bl.a. med rester av trebygninger. Pågående etterarbeid vil kanskje kunne gi oss svar på om det kan dreie seg om Tormod Avrådskolles gård Nidarnes, som nevnes i Snorres Heimskringla.

Kulturminner er viktige for alle samfunn til alle tider. Hvordan vi definerer og forholder oss til kulturminnene varierer med tid og sted, men i alle kulturer kan kulturminner bidra til å skape identitet og selvforståelse og på den måten også skape forutsetninger for gjensidig kulturforståelse. For NIKU har det vært et stort privilegium å kunne bidra aktivt til kompetanseoppbygging innen kulturminnebevaring i Bangladesh. Som nasjonalstat har Bangladesh en meget kort historie, men en meget lang historie som en av verdens kulturelle smeltediger. I 2004 avsluttet NIKU et utdannings- og rådgivningsprosjekt for Shilkapala Academy i Dhaka. Prosjektet var initiert av de bangladeshiske myndigheter og støttet av NORAD. Det omfattet dels utdanning av konservatorer og dels bistand til oppbygging av et konserveringslaboratorium og utarbeiding av en bevaringsplan for akademiets kunstsamling.

For NIKU er det vesentlig at arbeidet med kulturminner har en internasjonal dimensjon. I disse år bygges det opp mye kulturminnekompetanse i samarbeid mellom forskningsinstitusjoner på tvers av landegrensene. For en stor del skyldes dette at de forandringene som påvirker bevaringen av kulturminner skjer på tvers av nasjonale grenser. Hvert land har sine særlige forutsetninger og erfaringer å bidra med i en felles lærings- og utviklingsprosess. EU, EØS og UNESCO er viktige arenaer for felles forskning og utvikling. For Norge og for NIKU er det viktig å prioritere nettverksbygging og prosjektsamarbeid på disse internasjonale arenaene.

I løpet av 2004 har to viktige stortingsmeldinger vært under utarbeiding. Stortingsmelding nr. 16 "Leve med kulturminner" og Stortingsmelding nr. 20 "Vilje til forskning". I skrivende stund er begge lagt på bordet og avventer politisk behandling. I begge meldingene blir det pekt på nødvendigheten av en sterkere satsing på forskning. Det er også enighet om behovet for å styrke den internasjonale dimensjonen i norsk forskning. I begge pekes det på NIKU som et viktig og enestående forskningsmiljø innen kulturminnefeltet. Det understrekes at NFR og Miljøverndepartementet sammen må spille en aktiv rolle når det gjelder prioritering av forskning på kulturminnefeltet. I den sammenheng legger vi i NIKU særlig vekt på forskningsmeldingens tydelige signaler om at rammevilkårene for instituttsektoren må bedres – ikke minst for å sikre langsiktighet innen forskning og kompetanse.

I dagens situasjon opprettholder NIKU et høyt spesialisert kompetanseberedskap innenfor områder som utelukkende er av vital betydning for det statlige kulturminnevern. Imidlertid kjøpes det så sjeldent tjenester fra disse kompetanseområdene at NIKU mangler økonomisk grunnlag for å opprettholde dem. Satsing på et privat marked er her ikke noe alternativ til en bevisst statlig innkjøpspolitikk. Alternativet er at man med overlegg velger bort kompetanser, som f.eks. osteoarkeologi og stavkirkeforskning, slik at disse ikke lenger skal finnes i Norge. Vi håper at de politiske beslutninger som nedfeller seg i statsbudsjettet på grunnlag av de to stortingsmeldingene vil sikre mulighetene for at NIKU kan delta aktivt i det internasjonale forskningsfellesskap, og at Norge fortsatt kan bidra med kulturminnefaglig kunnskap og kompetanse som også har sine forutsetninger i det som er de spesielle kvalitetene ved våre kulturminner.

Carsten Paludan-Müller

Dette er NIKU

Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU, har som oppgave å drive anvendt forskning og forskningsbasert oppdragsvirksomhet innenfor kulturminnevernet. Instituttet utfører i hovedsak oppdrag for hel- og halv-offentlige aktører med hovedvekt på de sentrale kulturminnemyndigheter, andre statlige etater, kommuner og Norges forskningsråd.

NIKUs målsetting er å være et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen anvendt kulturminneforskning. Det legges vekt på tverrfaglighet, både innen institusjonen og gjennom samarbeid med andre institusjoner.

NIKU er en selvstendig stiftelse og del av Miljøalliansen A/S. Instituttet har sitt hovedkontor i Oslo samt distriktskontorer i Tønsberg, Bergen, Trondheim, Tromsø og Oslo. Instituttet har ca. 70 ansatte, størstedelen forskere og konservatorer. Omsetningen i 2004 var på NOK 53,4 millioner.

Vi utfører forskning og oppdrag innen følgende hovedområder:

- Landskap og kulturmiljøer
- Arkeologiske utgravninger i middelalderbyene, kirker og klosteranlegg
- Registrering og miljøovervåking av kulturminner
- Konservering og restaurering
- Bygningshistorie
- Osteoarkeologi og dendrokronologiske undersøkelser

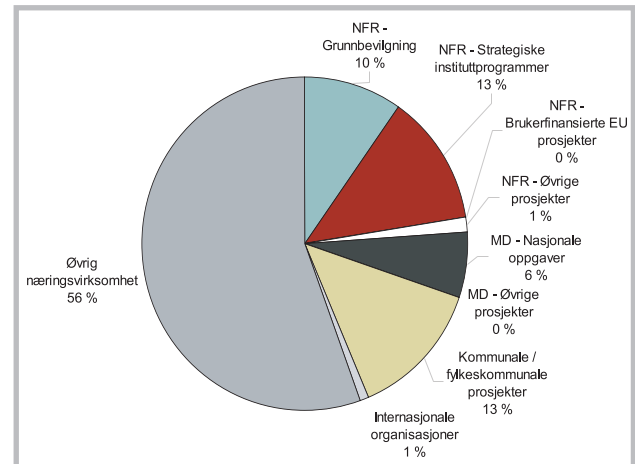
Kompetansegrupper

NIKU har fem grupper bestående av fagkompetanse som til sammen vil bidra til helhetlige løsninger og hjelpe eiere, myndigheter og næringsliv til å ta riktige beslutninger på kulturminneområdet.

NIKUs ledelse

NIKUs ledelse bestod i 2004 av markedssjef, forskningssjef, administrasjonssjef og kvalitetssjef med administrerende direktør og NIKUs styre på toppen.

Inntekter 2004

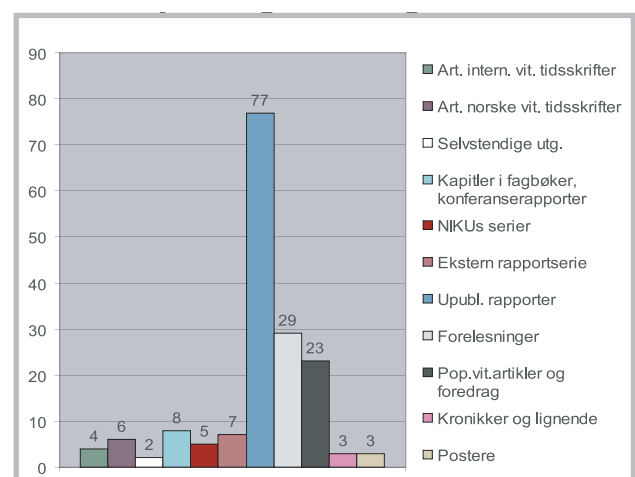

Aktiviteter

Antall fagprosjekter 517

Antall publikasjoner 44

Publikasjoner og formidling 2004

Inger Marie Egenberg:

Tre i tiden: Tradisjonsbaserte løsninger

Hovedmålsettingen for prosjektet ”Tre i tiden” er å bidra til økt bruk av tre, fortrinnsvis tilgjengelig lokalt. Økt bruk av tre er godt for miljøet fordi avvirkning av skog bidrar til økt CO₂-lagring, slik Bjørn Berge skriver i boka ”The ecology of building materials” (2001). Den lokale råstofftilgangen reflekteres gjerne i tradisjonell, lokal byggeskikk, og det er også en målsetting i prosjektet å bidra til at slike lokale forskjeller opprettholdes. Heri ligger noe av det som kan kalles for kulturell bærekraft, og som skal styrkes framfor å svekkes.

Tre i tiden ble startet av Riksantikvaren i desember 1999, da det ble arrangert et ideverksted hvor representanter fra hele verdiskapingskjeden i skogbruket ble invitert i tillegg til arkitekter, ingeniører, entreprenører og forskningsmiljøer på tre, skog, bygg og kulturminner. Rapporten fra ideverkstedet konkluderte med et hovedprosjekt som ble kalt Tre i tiden, organisert som fire delprosjekter. Delprosjekt A fikk tittelen ”Tradisjonsbaserte løsninger” og ble utført av NIKU i perioden fra desember 2001 til oktober 2004. Oppdraget fra Riksantikvaren gikk ut på å presentere på internett et visst antall gode og varige tradisjonsbaserte løsninger fra bygningsarven i tre. De utvalgte løsningene ble spontekking (flis, skingel og stikker), andre taktekkinger i tre (bordtak med over og underligger og kavletak med halvkløyvinger) og diverse bordkledninger (låvepanel, vestlandspanel, tømmermannspanel etc.) (se resultatsiden på www.niku.no/treitiden).

Hver løsning ble presentert med en enkel leggeanvisning og krav til materialkvalitet, i tillegg med kildetilfang i form av muntlig overleverte erfaringer, arkivrapporter eller publisert litteratur. I den avsluttende rapporten (2004) ble det dessuten lagt vekt på å videreføre noen grunnleggende prinsipper som la føringer for den tradisjonelle måten å bruke tre på i bygningsssammenheng. To av disse hovedprinsippene er

- Tilstrekkelighetsprinsippet, som innebærer at den optimale materialkvaliteten er den kvaliteten som er god nok for den tiltenkte anvendelsen. På de verst klimautsatte bygningsdeler kan man forsvare å bruke kjerneved av furu, men på svært mange andre bygningsdeler – som et låvepanel eller kledning mot nord på en bygning i innlandet, vil svært mange andre – og dårligere kvaliteter, fungere mer enn godt nok, både med, men like gjerne uten overflatebehandling. Gjen-

Selv ubehandlet trevirke av billig kvalitet får et funksjonelt og estetisk tilfredsstillende resultat når det brukes på den rette måten i de rette sammenhengene. ”Tilstrekkelighetsprinsippet” illustrert ved Agatunet, Ullensvang i Hardanger. Foto I.M. Egenberg.

bruk og optimal ressursutnyttelse er vesentlige elementer i tilstrekkelighetsprinsippet.

- Prinsippet om konstruktiv beskyttelse er noe som ligger implisitt som en god kvalitet i mye av den bevarte bygningsarven. ”Vis vann vekk, vann volder vanskeligheter” (regelen om de 6 v’er) beskriver dette prinsippet. Tett taktekking, stort takutspring (der det er en fordel), god avstand fra terreng til nederste kant på veggkledningen, fuktspærre mellom fundament og bærende konstruksjon i tre, god lufting bak veggpanel og under taktekking osv.

Delprosjekt A har vist at dokumentasjonen fra offentlig, musealt og privat bygningsvern er meget mangelfull. Verdiskapingspotensialet i bygningsvernet er derfor vanskeligere å hente ut enn om disse erfaringsdataene hadde vært godt dokumentert. Av den grunn oppfordres alle som tilstreber å bygge i tre ut fra tradisjonelle eller andre kvalitetskriterier å dokumentere bedre – for sin egen del, slik at man husker hvordan man gjorde og hva man tenkte sist man vedlikeholdt eller bygget noe, og evt. for andres del slik at noe av den kollektive erfaringen som fortsatt fantes i stor utstrekning i første halvdel av 1900-tallet sakte, men sikkert kan gjenvinnes og gjenoppdages.

Mille Stein:

Edvard Munch + GIS = Sant?

Edvard Munch døde hjemme på Ekely 23. januar 1944. Munch hadde testamentert så godt som all sin egenproduserte kunst til Oslo kommune, blant annet 1131 malerier. I den store sveitservillaen, i utendørsatelierene, i vinteratelieret, i kjeller og i hønsehus hadde han oppbevart sine malerier. Mange av dem var preget av vær og vind, malingen var nedbrutt, til dels avskallet, maleriene var skitne og støvete, på mange av dem var det fugleskitt. Spørsmålet som stadig vurderes er om dette er å betrakte som skader som skal utbedres eller om det skal betraktes som en bevaringsverdig "hestekur" som Munch skal ha påført maleriene for å fjerne noe av det fete, oljeaktige preg de ellers ville ha hatt.

Samlingen ble katalogisert i løpet av våren, og maleriene ble deretter evakuert til Dikemark sykehus. Like etter krigen begynte arbeidet med å sette maleriene i stand. Vedlikeholdet av dem har fortsatt kontinuerlig siden da, men mangel på malerikonserveringsfaglig kapasitet har medført at bare de maleriene som jevnlig er i bruk har vært overvåket og vedlikeholdt. Pr 1.1.2003 manglet derfor Kunstsamlingene en samlet og kvantifiserbar oversikt over malerienes tilstand og behandlingsbehov. NIKU ble engasjert til å utvikle og lede Konserveringsplanprosjektet som skulle skaffe en slik oversikt. Premisset var at alle malerier skulle undersøkes innenfor en gitt tidsramme og med forhåndsdefinerte ressurser.

Konserveringsplanprosjektet utføres i samarbeid med, og på oppdrag av, Munch-museet. Målet er å estimere kostnadene forbundet med å sette Munch-maleriene i Oslo kommunes eie i stand og å foreslå en prioritierungsplan for behandlingen. Om lag 1158 malerier skal vurderes. Det er utviklet en egen metodikk for undersøkelsen, og i samarbeid med NINA er det designet et registreringsverktøy som skal sikre at alle skader vurderes mest mulig enhetlig. Skader registreres, arealberignes og kalkuleres med hensyn til behandlingstid ved hjelp av programvaren GIS og digitale fotografier av maleriene. Slik bygges en database over tilstandsbeskrivelse og behandlingsforslag for samtlige malerier. To

Arbeidet utføres på Munch-museet i Oslo. Undersøkelsesmetoden er enkel: maleriene observeres med hodelupe (2 x forstørrelse) i pålys, sidelys og i ultrafiolett lys. Registreringsmetoden er utviklet spesielt for dette prosjektet. Alle skader tegnes inn på et digitalt foto som ligger på programvaren GIS/ArcView 3.3. To malerikonserveratorer utfører henholdsvis undersøkelsen og registreringen. For å sikre at arbeidet utføres mest mulig ensartet, bytter de arbeidsoppgave ved hvert annet maleri. Foto: Matthew Games, Munch-museet, 2004.

faktorer vil tillegges særlig vekt ved utviklingen av prioritierungsplanen for behandlingen. Malerienes tilstand med hensyn til ustabile strukturer, og den kunsthistoriske verdi det enkelte maleri for dette prosjektet er gitt av Munch-museet. For å forbedre behandlingsmetodene vil Konserveringsplanprosjektet også foreslå forsknings-temaer som kan gi ny kunnskap om Munch-maleriene med hensyn til materialer og materialbruk, og om hvordan de er behandlet etter Munchs død i 1944. Rapport skal foreligge 15.april 2005.

May-Liss Bøe Sollund:

Fortidens minner i dagens landskap

De nasjonale mål for bevaring av kulturminner og kulturmiljøer er tallfestet i "Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand" (St.meld.nr 24, 2000-2001) fra Miljøverndepartementet. Som nasjonale resultatmål blir det lagt opp til at "Det årlige tapet av kulturminner og kulturmiljøer som følge av fjerning, ødeleggelse og forfall, skal minimeres, og skal innen år 2008 ikke overskride 0,5 % årlig." Allerede i 1997, i forbindelse med Kulturminneåret, engasjerte Riksantikvaren NIKU til å foreta kontrollregistrering av de automatisk fredete kulturminnene (fornminnene) i norske kommuner med vurdering av tap og skade. Per 2004 har NIKU foretatt kontrollregistreringer i 18 kommuner, den siste i rekken var Sarpsborg kommune i Østfold. Her foretok NIKU i 2004 en gjennomgang av de 1178 automatisk fredete kulturminnene som var registrert i forbindelse med kartleggingen for Økonomisk kartverk i 1960-årene. Det dreide seg i hovedsak om gravminner, helleristninger og andre godt synlige fornminner.

Samtlige registrerte fornminnene i Sarpsborg ble oppsøkt. Hvert enkelt ble vurdert med hensyn til eventuelt skadeomfang og arealendringer i og rundt fornminnene. I tillegg ble nøyaktigheten av stedfestingen kontrollmålt og kartfestet.

Kontrollregistreringen i Sarpsborg viste at i løpet av de 37 årene som var gått siden forrige registrering, var 104 fornminner blitt totalt fjernet, 88 var påført skade av forskjellig art og 106 var ikke mulig å gjenfinne. Den store gruppen av "ikke gjenfunnet" bestod for det meste av helleristninger som var "ikke-fagmessig" tildekket av jord eller skjult av mose og kratt. Dette indikerer at 880 fornminner ikke har vært utsatt for inngrep som har medført sterk forringelse. Imidlertid viste det seg at 76 av disse var stygt skjemt fordi områdene de ligger i blir brukt som lager- eller avfallsplasser (se bildet). I tillegg var 64 fornminner så gjen-grodd at det bød på store problemer å lokalisere dem. Den sistnevnte gruppen ligger i tidligere beiteområder, eller de ligger i produktive skogsområder der det har vært foretatt nyplanting av gran i løpet av det siste tiåret. Disse kan likevel tilbakeføres til sin opprinnelige tilstand ved hjelp av enkle midler som rydding eller skjøtling.

Tidligere var jordbruksaktiviteter den viktigste årsak til den største desimeringen av fornminnebestanden. I Sarpsborg var det også en del gravhauger i dyrket mark som nå var helt forsvunnet fordi de etter hvert var blitt pløyd bort. I dag er imidlertid boligutbyggingen den største trusselen for fornminnene i Sarpsborg kommune på grunn av

Ulike skjebner: gravhaug i skog og gravhaug i boligområde. På sistnevnte kan gravhaugens profil ennå ses mellom de to bildekkene og toilettet. Foto M-L B. Sollund.

befolkningsøkning. Skadebildet viser at for 45 av de fornminnene som er tapt og for 49 av dem som er skadet, kan årsaken relateres direkte til nybygging eller utbedring av boliger med tilhørende hageanlegg.

Til tross for disse dystre tallene for fornminnene i Sarpsborg kommune, ligger tap- og skadeandelen godt innenfor marginene til Miljøverndepartementets mål. Men vi må ikke glemme at det er de synlige og lett kjennbare fornminnene som er med i denne undersøkelsen.

I det videre arbeidet vil NIKU sammenstille og analysere tallene fra alle de 18 kontrollregistrerte kommunene. Dette kan danne grunnlag for ulike prognoser for forventet utvikling i kulturminnebestanden og vil gi forvaltningsapparatet bedre forutsetninger for å forhindre ytterligere desimering av fornminnene.

Ian Reed:

Midtbyen i Trondheim på 1600-tallet

Kulturminneloven setter en øvre grense for automatisk fredet kulturminner ved reformasjonen, vedtatt i Norge i 1537. I mange andre land finnes det ikke noe slikt skille, og det finnes heller ikke i Den europeiske konvensjonen om vern av den arkeologiske kulturarven, kalt Maltakonvensjonen, som trådte i kraft i 1996. I svært mange tilfeller har det vist seg at arkeologiske levninger senere enn middelalderen har stor verdi, både som kunnskapskilde og for opplevelse. I Trondheim brant store deler av et kvartal i Midtbyen i desember 2002. Etter tidligere forundersøkelser skulle det i 2004 gjennomføres arkeologiske undersøkelser i grunnen på branntomta før nye bygg ble reist. Området lå utenfor den bymessige bebyggelsen i middelalderen og var den gang trolig mest brukt som jordbruksareal. Riksantikvaren bestemte at også de etterreformatoriske levningene skulle undersøkes arkeologisk.

Det finnes en del skriftlige opplysninger om forholdene på sent 1600-tall i det området som ble undersøkt på branntomta. Disse er vesentlig fra pantebøkene og andre dokumenter i forbindelse med eiendomsforhold. Kartopplysninger samt resultatet av NIKUs forundersøkelse i 2003 viser at Borkegata, en av byens middelaldergater, gikk langs østsiden av undersøkelsesområdet. Videre viser kildene at området for brannkvartalet vesentlig var brukt som hager tilhørende byens borgerskap frem til brannen i 1681. I følge disse var Dronningens gate 14 da en del av Humphrey Brühmans hage, mens Nordre gate 11 var en del av en frukthage tidligere eid av borgermester Lauritz Bastiansen. I løpet av 1670-årene ble sistnevnt eiendom overtatt av gullsmed Hans Jørgensen som begynte utparsellering av den. På den søndre del av Nordre gate 11 ligger en hvelvkjeller ut mot den tidligere Borkegata som kan settes i forbindelse med denne utparselleringen.

Den historiske utviklingen av tomta var derfor kartlagt før NIKU satte i gang med undersøkelsen. Etter hvert som utgravningen skred frem, viste det seg at forholdene nok var noe annerledes enn beskrevet i kildene. På begge de undersøkte eiendommer ble det riktignok funnet tydelig spor som viste at området hadde vært kultivert gjennom mange hundre år, men det ble også funnet flere faser av bygningsrester som er eldre enn det de skriftlige kildene antyder. På begge utgravningsområdene ble det funnet rester av steinbrolagte gårdsplasser med omkringliggende trebygninger som er eldre enn bybrannen i 1681. Gjenstandsmaterialet, bl.a. en mengde med østersskall og en øreskje i bein, viser at de som bodde her hadde en relativt høy sosial status.

Det ble funnet mye 16- og 1700-talls nordeuropeisk keramikk i en avfallsbinge i en av eiendommene på Branntomta. Dette gir et unikt innblikk i husholdningen til en borgerfamilie i Trondheim på denne tiden. Bildet viser såkalt trønderkeramikk, som antagelig ble produsert lokalt. Foto B. Sampson.

Det ble også funnet en avfallsbinge fra perioden etter bybrannen i 1681, men før brannen i 1708, som viste seg å inneholde store mengder knust keramikk, i alt over 1700 skår. Mange av skårene viste seg å komme fra samme kar, og etter å ha sortert og satt sammen skårene, kunne vi til sist telle 175 forskjellige kar, kokepottar og stekekar, oppbevaringskar, skåler, krukker, fat, tallerkener, boller og krus. Typene omfatter det vi kaller rødgodts, steingods og fajanse. Det meste av keramikken, også rødgodset, er produsert ved verksteder i Tyskland og Nederland, noe kommer også fra England. Dette illustrerer handelsforbindelser og moter på denne tiden. Noe av rødgodset er lagd lokalt i Trondheim, såkalt trønderkeramikk. Denne hjemlige produksjonen av keramikk starter i løpet av 1600-tallet. Materialet i bingen er derfor noen av de tidligste eksempler vi har på lokal produksjon og av stor verdi for kunnskapen om trønderkeramikken. Den er dessuten fin å se på og gir et innblikk i folks hverdag for 300 år siden.

Selv i en periode med mange skriftlige kilder har undersøkelsene på branntomta gitt nye og viktige opplysninger om de velhavende trondheimsborgerne for 300 år siden. Arkeologiske undersøkelser av levninger fra nyere tid kan gi unike forskningsmaterialer og verdifulle bidrag til kulturhistorien. Det er ikke alltid alderen det kommer an på!

Jørgen Solstad:

NIKU i Bangladesh

Kunst og kulturminner har en sterk posisjon og betydning i enhver nasjons identitetsfølelse. Fra et faglig ståsted er det derfor gledelig å se at en satsning på kultur og kulturminnevern finner sin plass som et tillegg til hovedområdene i det norske bilaterale samarbeidet. Bangladesh, en av de største mottagerne av norske bistandsmidler i Asia, hvor mange basale materielle behov ennå er udekket, ønsker å gi kunsten og kulturminnene en tydelig plass i den samlede prioritering. NIKU har i 2004 gjennomført hoveddelen av et prosjekt som har hatt som mål å utarbeide en bevaringsplan for landets nasjonalgalleri for moderne billedkunst, The Bangladesh Shilpakala Academy, samt bygge opp en konserveringskompetanse i landet. Prosjektet har bestått av to arbeidsseminarer (workshops) arrangert av NIKU i Dhaka, samt en rådgivnings- og oppfølgingsrolle i forhold til etableringen av et nytt konserveringsatelier og veiledning av fire universitetsstudenter. Prosjektet var initiert og realisert av Bangladeshiske myndigheter med støtte fra Direktoratet for utviklingssamarbeid – NORAD.

Prosjektet fokuserte på i alt fire hovedområder:

1. Kompetanseoppbygging og utdanning av nasjonale konservatorer
2. Umiddelbare tiltak for skadebegrensning og behandling av samlingen
3. Den nye museumsbygningen – Areal- og romfunksjoner med krav til ventilasjon og klima
4. Etableringen av et konserveringsatelier med nødvendig utstyr

Vi hadde helt fra første stund pekt på viktigheten av at man fikk nasjonale konservatorer med en fullverdig akademisk utdanning. Dette ville i tillegg til de nødvendige faglige kvalifikasjonene gi dem et verdifullt nettverk og en nødvendig status. Ikke minst det siste ble ansett som viktig for å kunne ha den nødvendige autoritet og gjennomslagskraft i en kultur som er strengt hierarkisk og hvor midlene er knappe. De to arbeidsseminarene hadde derfor flere funksjoner og mål, men det viktigste var:

- Opplæring og undervisning i grunnleggende konservering, materialnedbrytning og museologi
- Innføre preventive rutiner og behandle så mye av samlingen som mulig
- Evaluere kandidater for en fullverdig akademisk konservatorutdanning

Studentene, som kom fra ulike akademiske miljøer og med ulik bakgrunn, viste seg som en meget motivert og vel-

Studenter i arbeid med samlingen ved Bangladesh Shilpakala Academy under arbeidsseminaret i 2004. Foto: Jørgen Solstad 2004.

fungerende gruppe. Deres flerfaglige sammensetning var med på å illustrere, både for dem selv og for omgivelsene, hva konservering egentlig handler om og krever. Fire av studentene fikk tilbud om å gjennomføre en fullverdig akademisk utdanning som leder til en mastergrad og vil gjøre dem i stand til å gjennomføre avanserte og selvstendige oppgaver samt lede andre. To av disse studentene startet opp sine studier ved University of Northumbria i Newcastle høsten 2004.

Den 28. mars 2004 ble en utstilling med over 60 malerier som var blitt behandlet i løpet av prosjektet, høytidelig åpnet av Bangladesh' kulturminister Begun Selima Rahman med et stort antall gjester og besøkende til stede. Utstillingen viste for alle involverte og besøkende at man med en viss kompetanse og forholdsvis enkle midler er i stand til å bevare og formidle kunstneriske og kulturhistoriske verdier som av mange var regnet som tapt eller ugjenkallelig forringet.

Den viktigste delen av jobben står igjen. Den består i hovedsak av å opprettholde den positive entusiasmen og vitaliteten til alle involverte, slik at man over tid kan bygge et fagmiljø som på lang sikt også får nasjonal betydning utover denne ene institusjonen. Disse konservatorene vil på sin måte kunne ta del i den verdiskaping og nasjonsbygging som Bangladesh trenger for å få bukt med sitt fattighedsproblem; de har og kan utvikle en unik spesialkompetanse, som setter nasjonen i stand til å ta vare på sine viktigste kunstverk og historiske verdier.

Grete Swensen:

Urbanisering og kulturminnevern

I dag er situasjonen at stadig flere velger å bo i by- og tettstedsnære områder, noe som har ført til behov for store arealmessige omdisponeringer. Ettersom stadig flere områder som før var forbeholdt primærnæringene omgjøres til boligfelt og næringsparker, begynner veksten å gi seg synlige uttrykk i omfattende landskapsomdanninger. Noen av endringene bygger på bevisste og langsiktige planer, som politikere på sentralt, regionalt eller kommunalt nivå har vedtatt. Andre er det akkumulerte sluttproduktet av mange kontinuerlige mindre tilpasninger, som over tid fører til at områder og landskaper endrer karakter.

Omdefinering av arealene i pressområdene er en kontinuerlig prosess. En slik omdefinering får også konsekvenser for kulturminnene og kulturmiljøene som befinner seg i landskapet. Vet vi nok om hvilke kulturhistoriske verdier som er spesielt utsatt ved slike landskapsmessige endringer, og klarer kulturminneforvaltningen på ulike nivåer å vinne gjennomslag for betydningen av ivaretagelse av disse ressursene? Disse spørsmålene har ligget til grunn for prosjektet "Landskap under press. Kulturminnevernets kunnskapsgrunnlag, legitimitet og praksis i plansaker", som ble gjennomført i perioden 2001-2004. Det har vært et tverrfaglig samarbeidsprosjekt mellom forskere fra Norsk institutt for kulturminneforskning, NIKU og Norsk institutt for by- og regionforskning, NIBR. Prosjektet har fått støtte av Norges forskningsråd gjennom programmet "Landskap i endring".

En av konklusjonene som trekkes i prosjektet, gjelder den viktige rollen som kunnskapen om kulturminnene og kulturmiljøene spiller. Hvis denne kunnskapen verken er lett tilgjengelig eller god nok for saksbehandlere og planleggere i kommunen, vil det ofte føre til at politiske beslutninger fattes på et sviktende grunnlag. Det har dessuten vist seg at kulturminnehensynene har problemer med å vinne gjennomslag tidlig i planprosessen sammenlignet med for eksempel landbruket og transporthensyn. Dermed fungerer ikke kulturminnevernet som premissgiver, men snarere som en bisak. Det henger sammen med at kulturminner og kulturmiljø anses for tilstrekkelig godt ivarettat når det er blitt tatt hensyn til naturvernet og friluftslivsinteressene, noe som ikke medfører riktighet. For å kompensere et sent innpass i planprosessen, kan det bli utviklet egne reguleringsplaner for mindre geografiske områder å ivareta hensynet til kulturminnene og kulturmiljøene lenger

Der by møter land. Den gamle gårdsstrukturen på Madla ved Stavanger er blitt lite lesbar med mye og ny bebyggelse mellom gårdstunene. Foto NIKU.

nede i planhierarkiet. På dette nivået ligger det imidlertid en større fare for at hensynet til de større landskapsstrukturene og helhetlige kulturmiljøer vil gå tapt.

På bakgrunn av sammenligningen som er foretatt av kommunen Nannestad og bydelen Madla i Stavanger, har vi trukket noen slutninger om hvilke faktorer som influerer på mulighetene til ivaretagelse av kulturminner og kulturmiljø. Betydningsfulle faktorer er eksempelvis hvorvidt det er utarbeidet kulturminneplaner og oversikt over kulturminner og kulturmiljøer, og om grad av bemanning og fagkompetanse i forvaltningen. Vesentlig er også om det innenfor det politiske systemet er en allmenn erkjennelse av betydningen av å ta vare på kulturminner og kulturmiljøer. Forutsigbarhet i planlegging, ikke minst i forhold til at vedtatte planer følges, er et annet viktig moment. I tillegg spiller samarbeidsklima mellom ulike etater og forvaltningsmiljøer sterkt inn. Mindre gunstige faktorer som influerer planleggingen, er forhold som manglende oversikt, en dominerende vekstideologi og utbyggerstyrt arealplanlegging, samt hastverksplanlegging som skjer fra sak til sak og uten grunnlag i overordnede, langsiktige planer.

NIKU 2004

Publikasjoner og annen formidling

NIKUs egne publikasjoner (se NIKU-publikasjoner lenger ned) kan lastes ned som pdf-filer eller bestilles fra www.niku.no. De kan også kjøpes ved henvendelse til hovedkontoret i Oslo, tlf 23 35 50 00.

Artikler i vitenskapelige tidsskrifter (*=referee)

Dunlop, A.R. & Mehler, N. 2004. Neue tonpfeifenfunde aus Bergen/Norwegen. - Knasterkopf. Fachzeitschrift für Tonpfeifen und historischen Tabakgenuss 2004(17): Pp. 95-96. Verlag Kügler & Kluttig, Görlitz und Leipzig.

*Fry, G., Skar, B., Jerpåsen, G., Bakkestuen, V. & Erikstad, L. 2004. Locating archaeological sites in the landscape: a hierarchical approach based on landscape indicators. - Landscape and Urban Planning 67/2004: Pp.97-107. Elsevier.

Hoff, A.M. 2004. Mellomalderisk inventar frå kyrkjene i Hardanger. - Hardanger. Årbok for Hardanger Historielag 2004: Ss.74-91.

Hoff, A.M. 2004. Tømmerkyrkjene frå 16- og 1700-talet. Forsknings-soga, kyrkjene i Bjørgvin og skissering av nokre problemstillingar. - Bjørgvin, Kyrkjehistorisk årbok 2004: Ss.5-25. Kyrkjesogelaget for Bjørgvin Bispedøme.

Risan, T. 2004. Kirkegården på Domkirkeodden. Om kjønn og kristenrett. - META. medeltidsarkeologisk tidsskrift 2004(1): ss. 3-20. Institutionen för Arkeologi och Antikens historia, Lund.

Sellevoid, B.J. 2004. Død og grav. Om synet på døden i middelalderen i lys av det arkeologiske materialet fra Hamar domkirkeruin. - Kaupang og bygd. Årbok for Hedmarksmuseet og Domkirkeodden 2004: Ss.71-95. - Hedmarksmuseet og Domkirkeodden, Hamar.

*Solstad, J.R., Erikstad, L. & Stabbetorp, O. 2004. Digital image analysis in conservation using historical photographic documentation and standard remote sensing software. - Zeitschrift für Kunsttechnologie und Konservierung 18.(1): pp.51-60. Wernerische Verlagsgesellschaft, Worms am Rhein.

Thun, T., Stornes, J.M., Bartholin, T. & Storsletten, O. 2004. Nye dendrokronologiske dateringer. - Fortidsminneforeningens årbok 2004: Ss.197-205.

Trædal, V. 2004. Middelalderkirkene i Hardanger. - Hardanger. Årbok for Hardanger Historielag 2004: Ss.60-73.

Fagbøker, lærebøker eller andre selvstendige utgivelser

Brønne, J., Bøe, E.T. & Skjerven, A. 2004. Arne Korsmo. Arkitektur og design. - Universitetsforlaget, Oslo. 264 s.

Cestari, C.B., Marzi, T., Seip, E. & Touliaos, P.(eds.) 2004. Interaction between Science, Technology and Architecture in Timber Construction. - Elsevier, Paris. 619 p.

Kapitler eller artikler i fagbøker, lærebøker, konferanserapporter

Dunlop, A.R. 2004. The archaeological excavations in building Ve, Svengården tenement, Bryggen, Bergen, 2002. - Pp.63-68 in Christensson, A., Paszkowski, Z., Spriggs, J. & Verhoef, L.(eds.) Safe-

guarding Historical Waterfront Sites. Bryggen in Bergen as a case. - Stiftelsen Bryggen & Walkowska Wydawnictwo, Szczecin, Poland.

Molaug, P.B. 2004. Development of urbanism in the outskirts of medieval Europe. Examples from Oslo, Norway. - Pp.11-21 in Czaja, R., Nawrońska, G., Rebkowski, M. & Murawska, D. Archaeologia et Historia Urbana. - Muzeum w Elblagu, Elblag, Polen.

Molaug, P.B. 2004. The Infrastructure of Oslo from the 11th to the 17th Century. - Pp.505-511 in Gläser, M. Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum IV: Die Infrastruktur. - Lübeck.

Seip, E. 2004. Wood and Norway's architectural heritage. - Pp.65-73 in Cestari, C.B., Marzi, T., Seip, E. & Touliaos, P.(eds.) Interaction between Science, Technology and Architecture in Timber Construction. - Elsevier, Paris.

Seip, E. 2004. Restoration starts in the forest. - Pp.75-78 in Cestari, C.B., Marzi, T., Seip, E. & Touliaos, P.(eds.) Interaction between Science, Technology and Architecture in Timber Construction. - Elsevier, Paris.

Seip, E. 2004. Schistad, Ole Lind. - in Norsk Biografisk Leksikon. (8). Oslo.

Sellevoid, B.J. 2004. Trosskiftet og gravskikken i Norge: et spørsmål om kontinuitet. - Ss.139-158 in Sigurdsson, J.V., Myking, M. & Rindal, M. Religionsskiftet i Norden. Brytinger mellom nordisk og europeisk kultur 800-1200 e.Kr. - Senter for studier i vikingtid og nordisk middelalder, Skriftserie: 6 / 2004. Unipub Forlag, Oslo.

Trædal, V. 2004. Arkeologi i yttersta cirkeln?. - Ss.51-64 in Anderson, P. & Welinder, S. Mellan Thomsen och Däniken. Oenig diskussion kring alternativ arkeologi. - Bricoleur Press, Lindome.

Ledere, kommentarer, anmeldelser, kronikker o.l. publisert i tidsskrift, dagspresse

Grønvoid, U. & Storsletten, O. 2004. «ikkje først og fremst ei bok om arkitektane og deira mest framstående verk». En omtale av den nyutkomne boka Norsk arkitekturhistorie. - Kunst og Kultur (3): Ss.209-219.

Haarde, M.Z. & Brønne, J. 2004. Funkis under lupen. Funkis uten funksjon. - Asker og Bærums Budstikke. 15.01.04. s. 1, 25-27.

Risan, T. 2004. ET IN ARKADIA EGO... Kommentar til Claes Theliander: Ben och arkeologi. - Primitive tider. 2003. 6. årgang: Ss99-101. Oslo.

Sellevoid, B.J. 2004. Bokomtale: Kortsjaller og langsjaller. Den fysiske antropologi i Norge og striden om det nordiske herremennesket. Forfatter Jon Røyne Kyllingstad. - Forskningsetikk 3/2004. 22 s.

NIKU-publikasjoner (se også www.niku.no)

Binns, K.S. 2004. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Bømlø kommune, Hordaland, 2003. - NIKU Tema (8). 20 s.

Gundhus, G., Skarsaune, T.B. & Ulriksen, E.(eds.) 2004. NIKU årsrapport 2003. - Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo. 30 s. http://www.niku.no/archive/niku/publikasjoner/diverse/NIKU_aarsrap

port_opt.pdf English version: http://www.niku.no/archive/niku/publikasjoner/diverse/eng_NIKU_aarsrapport.pdf

Holm-Olsen, I.M. 2004. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Sortland kommune, Nordland, 2003. - NIKU Tema (11). 17 s.

Sollund, M.L.B. 2004. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Horten kommune, Vestfold, 2003. - NIKU Tema (9). 17 s.

Sollund, M.L.B. 2004. Fortidens minner i dagens landskap. Status for automatisk fredete kulturminner i Lillesand kommune, Aust-Agder, 2003. - NIKU Tema (10). 20 s.

Swensen, G., Jerpåsen, G., Skogheim, R., Saglie, I.-L. & Guttormsen, T.S. 2004. Landskap under press. Urbanisering og kulturminnevern. En studie med eksempler fra Nannestad og Stavanger. - NIKU Tema (12). 95 s.

Rapporter i ekstern rapportserie

Anker, M. & Jerpåsen, G. 2004. Konsekvensutredning av Tønsbergpakken, fase 2. Hovedtema kulturminner og kulturmiljø. - Statens vegvesen. 237 s.

Anker, M., Strøm, B., Risåsen, G.T. & Swensen, G. 2004. Konsekvensutredning av Tønsbergpakken, fase 2. Kulturminner og kulturmiljø. Registreringsrapport: Nyere tids miljøer. - Statens vegvesen. 61 s.

Dunlop, A.R. & Sandvik, P.U. 2004. Skagen/Torget/Kongsgårdsbakken/Haakon VII's gate, Stavanger, Eiganes gnr. 58, Stavanger kommune: Arkeologisk og paleoøkologisk analyse av sediment fra prøveboringer, april 2004. - Arkeologisk museum i Stavanger, Oppdragsrapport. 2004(10). 23 s.

Edvardsen, G. & Ulriksen, E. 2004. Konsekvensutredning av Tønsbergpakken, fase 2. Kulturminner og kulturmiljø. Registreringsrapport: Middelalderbyen Tønsberg med omland. - Statens vegvesen. 51 s.

Grøn, O. & Molaug, P.B. 2004. Konsekvensutredning av Tønsbergpakken, fase 2. Kulturminner og kulturmiljø. Registreringsrapport: Marine/maritime miljøer. - Statens vegvesen. 45 s.

Guttormsen, T.S., Lindblom, I., Sollund, M.L.B. & Ekstrøm, H. 2004. Konsekvensutredning av Tønsbergpakken, fase 2. Kulturminner og kulturmiljø. Registreringsrapport: Forhistoriske miljøer. - Statens vegvesen. 50 s.

Guttu, J., Schmidt, L., Anker, M., Arnesen, O.-E. & Boro, M. 2004. Bokvalitet på områdenivå. Utvikling og utprøving av en metode for kartlegging og vurdering av bokvalitet på områdenivå. - Oslo kommune, Eiendoms- og byfornyelsesetaten. - NIBR/NIKU. NIBR Notat. (2004:119). 117 s.

Postere

Hommedal, A.T. 2004. St. Sunniva si heilage øy. Punktutstilling i Bryggens Museum utarbeida i samarbeid mellom Selje kommune, Bryggens Museum og NIKU. - Poster.

Hommedal, A.T. & Sandvik, P.U. 2004. Under byen. Utstilling utarbeida i samarbeid med Arkeologisk museum i Stavanger i samband med prosjektet «Tusenårsstedet», Stavanger. - Poster, Stavanger.

Matthiesen, H., Dunlop, A.R., Jensen, J.A. & Christensson, A. 2004. Monitoring of cultural deposits below Bryggen in Bergen, Norway. Poster presented at WOAM-conference 2004 in Copenhagen, Denmark. - Poster, Nationalmuseet, København, Danmark. 2 s.

Forelesning/foredrag

Brænne, J. 2004. Historisk fargebruk på bebyggelsen på Romerike. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Fortidsminneforeningen, Avd. Akershus. - Lillestrøm 13.10.2004.

Brænne, J. 2004. 1. Historiske interiører. Tradisjonelle overflatebehandlinger. Farger og dekor. Opprinnelig teknikk, og utførelse. Konservering, preventiv konservering og vedlikehold. - 2. Tapeter brukt i Norge. ca. 1600-ca. 1860. Trykketeknologi, vedlikehold og konservering. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Seminaret: Bevaring av historiske interiører. Aust-Agder Museet. 23-25 august 2004.

Brænne, J. 2004. The Wold Heritage Site, Røros. Preservation and Conservation History 1900-2004. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, International Course in Wood Conservation Technology (ICWCT). Røros. Juli 2004.

Brænne, J. 2004. 1. Wooden Buildings and Integrated Painted Decorations. Norsk Folkemuseum. 2. Colour Examination of Wooden Interiors. Røros. "Sangerhuset". 3. Structural Damages and Conservation Problems. Gaupne Church, Luster. 4. Structural Damages and Conservation Problems. Urnes Stave Church, Urnes. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, International Course in Wood Conservation Technology (ICWCT). Workshops. Norway. June-July 2004.

Brænne, J. 2004. Antikvarisk arbeid, mål og metode. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Fem dagers kurs i tradisjonelle overflatebehandlinger for håndverkere. Røros august 2004.

Brænne, J. 2004. 1. Traditional binding medias and pigments. 2. Wooden buildings. Exterior. Surface treatment. material and methods. 3. Wooden buildings. Interior. Surface treatment. material and methods. 4. Colour examination of buildings. Methods and documentation. 5. Norwegian wooden buildings. Colour history. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, ICWCT. International Course in Wood Conservation Technology. Oslo. juni 2004.

Brænne, J. 2004. Traditionella ytbehandlinger - nostalgigtjat eller sunt fornuft i underhållet av bygnader; utvändig bygnadsmålari under

1800-1900 talet. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Gøteborgs Stadsmuseum 22. april 2004.

Brønne, J. 2004. 1. Rekonstruksjon av eldre overflatebehandlinger. 2. Farge- og materialtradisjon på norske trehus. 3. NIKUs konserveringsatelier. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Arkitekt-høgskolen i Oslo. - NIKU 30.3.2004.

Brønne, J. 2004. Ser jag det jag ser? Kan äldre ytskikt återskapas?. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Stockholm, Arkitekturskolan. Temadag Fårg. 6. mars 2004.

Brønne, J. 2004. Modernismens färger, en tradisjonell period i en färghistorisk kontinuitet eller ett brott med en färghistorisk tradition. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Stockholm, Arkitekturskolan. Temadag Fårg. 6. mars 2004.

Brønne, J. 2004. Det praktiske vernearbeidet på Røros sett i sammenheng med de internasjonale chartrene. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Uthusprosjektet. Seminar. Røros. 2.2.2004.

Frøysaker, T. 2004. Konserveringsstandarder: chartere og etiske retningslinjer. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, History of Conservation and Ethical Dilemmas in Modern Practice. - IAKK Konserveringsstudiet, Universitetet i Oslo. 24. mars.

Guttormsen, T.S. 2004. Trans-European roads in local landscapes: A landscape-historical approach to Via Egnatia in Macedonian Greece. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, The PCRSL-conference in Greece 15.-23.september 2004.

Hommedal, A.T. 2004. "Tusenårsstedet" og mellomalderbyen Stavanger. Kan opprustninga av Torget gjeva ny arkeologisk kunnskap om Stavanger i mellomalderen?. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Arkeologisk Museum i Stavanger 3. februar.

Hommedal, A.T. 2004. Kloster og klostervesen i Noreg. Kontakten til Europa. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, fagseminaret Forvaltning av kulturmiljø med fokus på signalanlegg. Forskningsdagane 2004. 1.-2. september 2004. Selje.

Hommedal, A.T. 2004. Forvaltning og skjøtsel av kulturmiljø og signalanlegg, meir enn berre bygningar og murar. Konfliktar og utfordringar. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, fagseminaret Forvaltning av kulturmiljø med fokus på signalanlegg. Forskningsdagane 2004. 1.-2. september 2004. Selje.

Lindblom, I. 2004. Verdi, verdikriterier og verdisetting. Strategiske kulturmiljøer i strategisk planlegging. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Plan og bygningsetaten, Oslo kommune; Kurs for ansatte. September.

Lindblom, I. 2004. On the edge of the desert. Desertification and cultural heritage in the Dhofar district, South-West Oman. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Conference: One Region, Many Stories. Mediterranean Landscapes in a Changing Europe. - Greece September 15 - 21, 2004. Organised by: PECSRL. 21 Session.

Norsted, T. 2004. The Rock Paintings at Kasama, Zambia, and the Challenge to Protect Them. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, «Rock Art Research. Changing Paradigms». The RASI-2004 International Rock Art Congress / The 10th Congress of IFRAO, Agra, India, 28 November - 02 December 2004.

Norsted, T. 2004. Safeguarding the Cave Paintings in Norway, using Four Caves in the Lofoten Archipelago, Northern Norway, as Examples. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, «Rock Art Research: Changing Paradigms». The RASI-2004 International Congress / The 10th Congress of IFRAO, Agra, India, 28 November - 02 December 2004.

Olstad, T.M. 2004. Introduction to the restoration of the interior paintings in Uvdal stavechurch. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, The 11th International Course on wood Conservation Technology 2004. Uvdal. Juni 2004.

Olstad, T.M. 2004. Damsgård mansion, an introduction to the conservation. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, The 11th International Course on wood Conservation Technology 2004. Bergen. Juni 2004.

Olstad, T.M. 2004. Standard for dokumentasjon av vedlikehold på Bryggen: arkitekturoverflater/værhud. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Seminar på Bryggen i Bergen arrangert av Stiftelsen Bryggen. 17.02.04.

Olstad, T.M. 2004. Skolebygget som læringsarena. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Lærerseminar «Er det her jeg hører til». Deichmanske bibliotek, Oslo 22. januar.

Olstad, T.M. & Grytli, E.R. 2004. Norwegian wood. A brief introduction to Norwegian wooden Art and Architecture. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, The 11th International Course on wood Conservation Technology. Oslo 2004.

Risbøl, O. 2004. Managing cultural heritage in forest landscapes. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, EAA - The Xth Annual Convention, Lyon sep. 2004.

Seip, E. 2004. Gamlebyen i Fredrikstad. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, ICWCT. International Course in Wood Conservation Technology. Fredrikstad 30. mai.

Seip, E. 2004. Rød Herregård, Fredrikshalds Teater og Fredriksten festning. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, Det Norske Videnskaps-Akademi, Halden 11. september.

Storsletten, O. 2004. Norwegian stave churches. - Forelesning/foredrag, fremleggelse av paper, ICOMOS, Norge. 24.5.04.

Populærvitenskapelige artikler og foredrag

Artikler

Gundhus, G. 2004. NIKU 1994-2004. - Fortidsminneforeningens årbok 2004: Ss.163-170.

Hommedal, A.T. 2004. Ruinen «Katarinahospitalet» i Bergen. Tankar og utfordringar i samband med tilrettelegginga av eit kulturminne. - Bryggens Venner Årbok 2003: ss.17-22. Bergen.

Larsen, J.H., Sollund, M.L.B. & Stylegar, F.-A. 2004. Gravrøyser ved Byglandsfjord. - Agder Historielag Årsskrift 2004(80): Ss.89-104.

Molaug, P.B. 2004. Oslofjorden og de eldste byene i Viken. - Fjord og friluft. Et tidsskrift fra Oslofjords Friluftsråd (Nr.1 høst 2004): Ss.14-16.

Molaug, P.B. 2004. Hringariki. - Middelalder-Oslo. Medlemsblad for Interesseforeningen Oslos Middelalder 9(2/2004): Ss.18-19.

Molaug, P.B. 2004. Islegger. - Middelalder-Oslo. Medlemsblad for Interesseforeningen Oslos Middelalder 9(2004/2). S.29.

Molaug, P.B. 2004. Romerike i middelalderen. - Middelalder-Oslo. Medlemsblad for Interesseforeningen Oslos Middelalder 9(2004/1): Ss.16-20.

Molaug, P.B. 2004. Skjeer av tre og tinn. Funn fra middelalder-Oslo. - Middelalder-Oslo. Medlemsblad for Interesseforeningen Oslos Middelalder 9(2004/1). S.27.

Foredrag

Brønne, J. 2004. Budal kirke 250 År. Et kirkebygg formet og dekorert etter Budalingenes tanker og ønsker, eller fant europeiske forbilder veien helt opp til Budalen i 1754?. – Foredrag, Budal, Sør-Trøndelag. 12.6.2004.

Brønne, J. 2004. Funksjonalismens farger og materialer. En vandring i arkitektene Aasland & Korsmos fotspor. – Foredrag for ansatte i NIKU. Oslo, Blindern. 13.mai 2004.

Brønne, J. 2004. Røros bergstad. Vernehistorie og vernefilosofi. - Røros. 25.mai 2004. Kurs i lokalkunnskap og opplæring av guider.

Brønne, J. 2004. Illusjonsmaleriet i Norge. - Foredrag Aker Eldreuniversitet, Oslo, 27. januar 2004.

Olstad, T.M. 2004. Farger og fargeplan, Gamlebyen i Fredrikstad. Vedlikehold av trehus. - Foredrag, Foreningen Gamle Fredrikstad/Fredrikstad museum. 200404.

Seip, E. 2004. Norge formes etter 1814: bygg og anlegg med innflytelse fra europeiske strømninger. - Foredrag, Eidsvollbygningen. Kulturminnedagen 12. september.

Solberg, K. 2004. NIKUs rutiner ved fargeundersøkelser i bygninger. - Foredrag i Fortidsminneforeningen i Oslo, 04.03.2004.

Stein, M. 2004. Hvorfor er det så vanskelig? Om bevaring av takmaleriet i Oslo domkirke. - Foredrag for Oslo domkirkes menighet, i Oslo domkirke, krypten. 22.feb.04.

Storsletten, O. 2004. Den Hellige Trefoldighetskirke, Christiania 1639-85. - Foredrag, Menighetsrådet for Vår Frelsers kirke. 30.4.04.

Storsletten, O. 2004. Norwegian stave churches. - Foredrag, Kar-pacz i Polen, 9.6.04.

Storsletten, O. 2004. Norwegische Stabkirchen. - Foredrag, Hahnen-klée i Tyskland, 10.6.04.

Storsletten, O. 2004. Riksantikvarens stavkirkeprogram. - Foredrag Fortidsminneforeningen, avd. Buskerud. Drammen, 9.10.04.

Storsletten, O. 2004. Norske stavkirker. - Foredrag, Pensjonistuni-versitetet Gjøvik, 7.12.04.

Storsletten, O. 2004. Norsk arkitektur gjennom 1000 år. - Foredrag for Pensjonistuniversitetet i Oslo. Kligenberg kino, Oslo, 19.2.04.

Storsletten, O. 2004. Standard for dokumentasjon av istandsetting av Bryggen. - Foredrag, Bryggen, Bergen, 17.2.04.

Upublisert rapport til oppdragsgiver

Anker, M. & Jerpåsen, G. 2004. KU Grepan pensjonat. Tema: Kultur-miljø og kulturminner. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Asplan Viak AS. - NIKU Arealplan, notat, 27.09.2004. 11 s.

Anker, M. & Jerpåsen, G. 2004. Konsekvensanalyse Rv09 Skomedal. Temarapport: Kulturminner og kulturmiljø. Skomedal, Bygland kommune, Aust-Agder. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statens vegvesen Aust-Agder. - NIKU Arealplan 02/04. 33 s.

Anker, M., Helliksen, W., Eldal, J.C. & Lindblom, I. 2004. Kommu-nedelplan for kulturminner og kulturmiljøer i Hurum kommune. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Hurum kommune. - NIKU Arealplan, november 2004. 87 s.

Brønne, J. 2004. B.f.170. Hjørtal. Sauland. «Kleppen». Olav Hans-sons malte dekor fra 1804 i Yvistoga. Notat fra befarung i forbindelse med skader oppstått ved feilkonservering. Forslag til videre tiltak. Kort vurdering av øvrige maler- og snekkerarbeider i huset. - Upubli-

sert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygningen og omgivelser nr. 27/2004. 12 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt Nr. 156.1451. Tuengen Allé 10c, «Villa Stenersen». Fargeundersøkelser av Stue, rom 202 og Spisestue, rom 203. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statsbygg Øst. - NIKU Kunst og inventar 16/2004. 24 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 21.441.000. B.f.Strinda. Ringve. Notat fra befarung til hovedbygningen på Ringve Museum 13.1.2003. - Upubli-sert rapport til oppdragsgiver, Ringve Museum. - NIKU Bygninger og omgivelser 26/2004. 5 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 1561574. Røros. Kjerkgata: "Raukassa." Fargesetting av eksteriøret og interiøret. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Røros kommune. - NIKU Bygninger og omgivelser. 5 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 1561574. Røros. Matr. Nr. 17. Berg-mannsgata 19: «Direktørboligen», Rådhuset. Rådgiving i forbindelse med istandsetting av hovedfasadene og fargesetting av eksteriøret. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Røros kommune. - NIKU Bygninger og omgivelser. 6 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 156.1056. Røros. Mørkstugata 12. Fargeundersøkelser av eksteriøret. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 4 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 1561536. Røros Kirke. Fargeundersøkelse av deler av eksteriøret. Hovedportalen, vinduene og åttekanten/lanterninen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 20 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 1561500. Svalbard, Ny-Ålesund. Ny fargeplan utarbeidet på grunnlag av nye fargeundersøkelser og fargeplanen fra 1992. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Sysselmannen, Svalbard. - NIKU Bygninger og omgivelser. 57 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 156.1417. Andvord, Sygard, Lom. G. 69/1. Bygnings- og fargehistoriske undersøkelser av 13 rom i hovedbygningen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, - NIKU Bygninger og omgivelser. 11. mai 2004. 32 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 156.1032. Herregården i Larvik. Befaringsrapport angående råteskader i tømmerveggene. Forslag til reparasjoner av skadene og sikring av interiørene og den innvendige dekoren fra 1677. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Larvik kommune. - NIKU Bygninger og omgivelser 1/2004. 8 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt. 156.1444. Trondheim. Østre Gløshaugen. Rom 103 Storstuen og rom 106 Spisestuen. Rådgiving etter vannskade. Korrigert rapport. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, NTNU. - NIKU Bygninger og omgivelser 2/2004. 8 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt. 156.1066. Hvalstrand Bad. Restauran-ten. Farge- og dekorundersøkelser av originaldekoren fra 1934 på nordveggen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Asker Kommune. - NIKU Bygninger og omgivelser. 30 s.

Brønne, J. 2004. Prosjekt 156.1271. Svalbard, Ny- Ålesund. «Amundsenvillaen». Undersøkelser og nødkonservering av malt veggdekor. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Kings Bay A/S. - NIKU Bygninger og omgivelser. 30 s.

Dunlop, A.R. 2004. Parkeringsanlegg sentrum øst, Bergen: Vurde-ring av mulige konsekvenser for kulturminner. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Bergen kommune. - NIKU distriktskontor Bergen arkivrapportserie 2004(1). 11 s.

Edvardsen, G. 2004. Nedre Langgate 28c, Tønsberg: Arkeologisk overvåking av gravearbeider i forbindelse med nedsetting av gass-

- tank. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Micasa AS, Tønsberg. - Rapport Arkeologiske utgravninger NIKU Tønsberg 02/2004.
- Edvardsen, G. 2004. Haugar Vestfold Kunstmuseum: Arkeologisk overvåking av gravearbeider i forbindelse med utbedring av drenering. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Haugar Vestfold Kunstmuseum. - Rapport Arkeologiske utgravninger NIKU Tønsberg nr 3/2004. 11 s.
- Edvardsen, G. 2004. Sande kirkested, Sande i Vestfold: Arkeologisk overvåking og ettersyn med gravearbeider. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, AS Sande Vannverk. - Rapport Arkeologiske utgravninger NIKU Tønsberg 04/2004. 10 s.
- Edvardsen, G. 2004. Storgaten 45, Tønsberg. Arkeologisk forundersøkelse under kjellergulv i forbindelse med setningsskader. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Sameiet Storgaten 45. - Rapport Arkeologiske utgravninger NIKU Tønsberg 01/2004.
- Guttormsen, T.S. 2004. Arkeologiske registreringer Nes Nedre (G.nr.59,60), Gran kommune, Oppland fylke. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Feste arkitekter AS. - NIKU Arealplan 05/04. 15 s.
- Heggenhougen, B. 2004. A 40 Furuset kirke, Ullensaker. Behandling av maleri i apsis. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Kirkelig fellesråd Ullensaker. - NIKU Bygninger og omgivelser 31/2004. 4 s.
- Heggenhougen, B. 2004. Vestbanestasjonen. Farge- og materialundersøkelser. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statsbygg. - NIKU Bygninger og omgivelser 17/2004. 20 s.
- Heggenhougen, B. 2004. Fossesholm herregård. Utvendige fargeundersøkelser av to sidefløyer. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Fossesholm Herregård. - NIKU Bygninger og omgivelser 19/2004. 2 s.
- Heggenhougen, B. 2004. Schweigaardsgate 28. Puss- og fargeundersøkelser. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Kultur- og kontorbygg Oslo KF. - NIKU Bygninger og omgivelser 16/2004. 5 s.
- Heggenhougen, B. 2004. Edvard Munchs sommerhus, Åsgårdstrand. Restaurering av papirtapet. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Horten kommune. - NIKU Kunst og inventar 30/2004. 6 s.
- Heggenhougen, B. 2004. Akershus festning. Bygning 49. Innvendig fargeundersøkelse. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, ØKAW as arkitektkontor, Oslo. - NIKU. 9 s.
- Heggenhougen, B. 2004. Bf. 62. Mælum gård, Modum kommune. Tilstandsvurdering, konservering og restaurering av malte lerretstapeter fra 1760 i rokokkorommet / kabinettet. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Buskerud fylkeskommune. - NIKU. 14 s.
- Hommedal, A.T. 2004. Hareid kyrkjegård, Hareid i Møre og Romsdal. Avgrensning av kyrkjegård frå mellomalderen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Hareid kommune. - NIKU distriktskontor Bergen arkivrapportserie 2004(7). 12 s.
- Hommedal, A.T. 2004. Halsnøy klosteranlegg, Kvinnerød, Hordaland. Tilstandsrapport utarbeida for Sunnhordland Folkemuseum og Sogelag. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Sunnhordland Folkemuseum. - NIKU distriktskontor Bergen arkivrapportserie 2004 (5). 26 s.
- Hommedal, A.T. 2004. Selje kloster- og helgenanlegg, Selje i Sogn og Fjordane. Konservering og ruinskjøtsel 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Selje kommune. - NIKU distriktskontor Bergen arkivrapportserie 2004(6). 10 s.
- Hommedal, A.T. 2004. Nonneseter klosterkapell, Bergen. Dokumentasjon av murverk, 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Fortidsminneforeningen. - NIKU distriktskontor Bergen, arkivrapportserie 2004(3). 12 s.
- Hommedal, A.T. 2004. Utstein kloster, Rennesøy i Rogaland. Bygningsarkeologisk vurdering av ruinen vest for klosterfirkanten. Forprosjekt 2003-2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Stiftelsen Utstein Kloster. - NIKU distriktskontor Bergen arkivrapportserie 2004 (2). 25 s.
- Jerpåsen, G. 2004. KU 420 Kv kraftledning Tjeldbergodden-Trollheim. Tillegg. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statnett SF. Oslo.
- Jerpåsen, G. & Halvorsen, G. 2004. Svelgen kraftverk. Søknad om fornyet konsesjon. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Elkem Breanger. - NINA og NIKU, Oslo.
- Norsted, T. 2004. Hellemaleriene i Komsafjellet, Alta kommune. Beskrivelse og evaluering av tilstand. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 22/2004. 3 s.
- Norsted, T. 2004. Hellemaleriene i Transferelvdalen, lokalitet 4, Alta kommune. Kort rapport om befaring. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 21/2004. 1 s.
- Norsted, T. 2004. Maleriene i Skåren-Monsenhula, Brønnøy kommune. Beskrivelse, evaluering av tilstand, forslag om bevaringstiltak. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 17/2004. 7 s.
- Norsted, T. 2004. Hellemaleriene på Indre og Ytre Sandvik i Indre Billefjord, Porsanger kommune. Beskrivelse, evaluering av tilstand og forslag om bevaringstiltak. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 23/2004. 30 s.
- Norsted, T. 2004. Hellemaleriene i Transferelvdalen, lokalitet 1, Alta kommune. Beskrivelse og evaluering av tilstand. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 18/2004. 9 s.
- Norsted, T. 2004. Hellemaleriene i Transferelvdalen, lokalitet 2, Alta kommune. Beskrivelse og evaluering av tilstand. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 19/2004. 3 s.
- Norsted, T. 2004. Hellemaleriene i Transferelvdalen, lokalitet 3, Alta kommune. Beskrivelse og evaluering av tilstand. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar, 20/2004. 2 s.
- Olstad, T.M. 2004. A 248 Bryggen i Bergen. Bygning VIIB. Bellgården. Fargeundersøkelse av nordfasaden. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 5/2004. 11 s.
- Olstad, T.M. 2004. A 248 Bryggen i Bergen. Bygning IIID. Enhjørningsgården. Fargeundersøkelse av nordfasaden. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 8/2004. 11 s.
- Olstad, T.M. 2004. A 248 Bryggen i Bergen. Bygning IXA. Holmedalsgården. Foreløpige fargeundersøkelser av nord- og sydfasaden. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 7/2004. 14 s.
- Olstad, T.M. 2004. Alterskap fra Andenes kirke i Tromsø museum; museumsnummer Ts/K9. Konsolidering av fargelag. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Tromsø museum. - NIKU Kunst og inventar.
- Olstad, T.M. 2004. Berg vestre i Furnes. Vurdering av skader i interiør og forslag til tiltak etter branntilløp i dekorert interiør. Befaring

- 27.01.04. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, J. B. Berg. - NIKU Miljøovervåking. 5 s.
- Olstad, T.M. 2004. Berg vestre i Furnes. Tiltak etter brann. Delrapport 1. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, J. B. Berg. - NIKU Miljøovervåking. 6 s.
- Olstad, T.M. 2004. Berg vestre i Furnes. Tiltak etter brann. Delrapport 2. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, J. B. Berg. - NIKU Miljøovervåking. 6 s.
- Olstad, T.M. & Klaveness, O.A. 2004. A179 Gjerstad kirke. Farger i interiøret. Veiledning i bruk av linoljemaling og ådring. Fargeundersøkelser. 1.-2.april 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Gjerstad kommune. - NIKU Kunst og inventar. 4 s.
- Olstad, T.M. & Solberg, K. 2004. A 248 Bryggen i Bergen. Bygning VIII. Bellgården. Fargeundersøkelse av nordfasaden. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Kunst og inventar 6/2004. 10 s.
- Olstad, T.M. & Winness, M. 2004. A 179 Gjerstad kirke. Befaring og vurdering av farger i interiør 13.02.04. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Gjerstad kommune. - NIKU Kunst og inventar. 10 s.
- Olstad, T.M. & Winness, M. 2004. A179 Gjerstad kirke. Farger i interiøret. Vurdering av farger og fargeundersøkelse 5.mars 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Gjerstad kommune. - NIKU Kunst og inventar. 8 s.
- Risbøl, O. 2004. Kulturminner og kulturmiljøer i 3Q-prosjektet. Metode for kartlegging og gjennomføring av endringsanalyser. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, NIJOS. - NIKU Miljøovervåking 1-2004.
- Risbøl, O., Brendalsmo, A.J. & Guttormsen, T.S. 2004. Kulturmiljøarbeid i 3Q-prosjektet basert på en gårds- og landskapshistorisk analyse. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, NIJOS. - NIKU Miljøovervåking 2 -2004.
- Risbøl, O., Stornes, J.M. & Storsletten, O. 2004. Antikvarisk bygningsdokumentasjon i Regionfelt Østlandet, Åmot kommune, Hedmark. Dokumentasjon av bygningene på Deset Østsetrene. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Forsvarsbygg. - NIKU Bygninger og omgivelser 4 - 2004.
- Seip, E. 2004. Stavkirke til Island. Befaringsrapport sommeren 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Kirke-, utdannings- og forskningsdep. - NIKU, Bygninger og omgivelser, nr 30/2004. 15 s.
- Sellevold, B.J. 2004. Ognakirke, Hå k., Rogaland, S12124. Undersøkelse av menneskeben fra en middelalderkirkegård. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Arkeologisk museum, Stavanger. - NIKU Antropologisk rapport 1-2004. 14 s.
- Sellevold, B.J. 2004. Stangvik gnr 117, Sumadal k., Møre og Romsdal. Undersøkelse av menneskeben fra yngre romertid funnet i en ur. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Møre og Romsdal fylkeskommune. - NIKU Antropologisk rapport 2-2004. 4 s.
- Solberg, K. 2004. A 70 Nore stavkirke. Konserveringsarbeider i 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser 18/2004. 8 s.
- Solberg, K. 2004. A 336 Grip stavkirke. Konserveringsarbeider i 2004. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser 28/2004. 8 s.
- Solberg, K. 2004. Oscarshall slott. Rapport over fargeundersøkelser i 2003. Delmål 3. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Slottsforvaltningen. - NIKU Bygninger og omgivelser 22/2004. 52 s.
- Solberg, K. & Boro, M. 2004. Amundsens bolig «Uranienborg». Forarbeider til tilstandsanalyse av bygningsmassen, interiør og gjenstander/tekstil. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Follo Museum. - Bygninger og omgivelser, NIKU. 26 s.
- Solstad, J.R. 2004. Akterpynten på Skibladner. Tilstandsbeskrivelse, fargeundersøkelser og behandlingsforslag. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, AS Oplandske Dampskipsselskap. - NIKU Kunst og inventar 2/2004. 8 s.
- Storsletten, O. 2004. Kongshavn. Mosseveien 61, 65 og 69; Oslo kommune. Nygningsteknisk og kulturhistorisk vurdering. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Statens Vegvesen. - NIKU Bygninger og omgivelser.
- Storsletten, O. 2004. Lomen stavkirke - Vestre Slidre kommune. Fjerning av løsmasse rundt de nedre deler av stavverket i skipet. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 21.10.04.
- Storsletten, O. 2004. Hegge stavkirke - Øystre Slidre kommune. Avdekkete stavkirkedeler i skipet. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 23.8.04.
- Storsletten, O. 2004. Lomen stavkirke - Vestre Slidre kommune. Løsfunn fra frilegging av bygningskonstruksjoner. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 11.9.04.
- Storsletten, O. 2004. Sande kirke - Sande kommune. Dokumentasjon av avdekkete yttervegger. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 27.5.04.
- Storsletten, O. 2004. Stavkirkene i stavkirkeprogrammet. Oversikt over dokumentasjonsmateriale. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser, 15.4.04.
- Storsletten, O. 2004. Follebu kirke, Gausdal kommune. Dokumentasjon av utvendig murverk. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 17.8.04.
- Storsletten, O. 2004. Nore stavkirke, Nore og Uvdal kommune. Undersøkelse av innfesting av østre del av skipets nordsvill og nordre del av skipets østsvill. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 19.8.04.
- Storsletten, O. 2004. Borgund stavkirke - Lærdal kommune. Manuell oppmåling av støpulen. - Upublisert rapport til oppdragsgiver, Riksantikvaren. - NIKU Bygninger og omgivelser. 15.11.04.

